NON EZAWRIMENT TA' RIMEDJI ORDINARJI

ART 5, 8 U ARTIKOLU 1 TAL-EWWEL PROTOKOLL

ART 37 U 38 TAL-KOSTITUZZJONI

ART 409A U 412 B TAL-KAP 9

LEGALITA' TA' ARREST U TA' TFITTXIJA

QORTI CIVILI - PRIM' AWLA

(SEDE KOSTITUZZJONALI)

MHALLEF

ONOR. LORRAINE SCHEMBRI ORLAND
LL.D., M.Jur. (Eur.Law), Dip.Trib.Eccles.Melit.

Seduta ta' nhar il-Hamis, 14 ta' Frar 2019

Kawza Numru : 1
Rikors Kostituzzjonali Numru : 72/2018/LSO

Alfred Degiorgio, George Degiorgio u Vincent Muscat

vs

L-Avukat Generali u l-Kummissarju tal-Pulizija u b' digriet tat-23 ta' Lulju 2018 gew awtorizzati jintervjenu in

***statu et terminis* l-Avukat Peter Caruana Galizia (ID30056M) Matthew Caruana Galizia (ID130886M), Andrew Caruana Galizia (ID384287M) u Paul Caruana Galizia (ID8989M)**

Il-Qorti,

<u>I. PRELIMINARI.</u>

Rat ir-rikors tar-rikorrenti Alfred Degiorgio (detentur tal-karta ta' l-identita` bin-numru: 541264 (M)), George Degiorgio (detentur tal-karta ta' l-identita` bin-numru: 164963 (M)) u Vincent Muscat (detentur tal-karta ta' l-identita` bin-numru: 252562 (M)) datat 2 ta' Lulju 2018 fejn esponew: -

Illi nhar l-4 ta' Dicembru 2017 l-esponenti gew arrestati meta kienu jinstabu gewwa l-Marsa f' operazzjoni illi saret mill-membri tal-pulizija ezekuttiva, membri tal-forzi armati u membri tas-servizzi tas-sigurta`;

Illi fil-mument ta' l-arrest taghhom, l-esponenti ma gewx moghtija jew imqar murija mandat ta' arrest u lanqas gew infurmati dwar ir-ragunijiet ghall-arrest taghhom;

Illi inoltre nhar l-4 ta' Dicembru 2017 membri tal-pulizija ezekuttiva u persuni ohra li mhumiex membri tal-pulizija ezekuttiva accedew ghal u wettqu tfittxijiet gewwa l-Marsa

mnejn gew arrestati l-esponenti u gewwa fondi li jinstabu gewwa San Pawl il-Bahar, l-Imsida u s-Siggiewi;

Illi qabel ma saru tali tfittxijiet hadd mill-esponenti ma inghata jew imqar intwera mandat ta' tfittxija;

Illi filwaqt illi tali tfittxijiet saru f' fondi fejn l-esponenti seta' kellhom xi konnessjoni, uhud mit-tfittxijiet ma sarux fil-prezenza ta' l-esponenti u inoltre gew elevati oggetti mhux fil-prezenza ta' l-esponenti;

Illi ftit qabel ma l-esponenti gew imressqa b'arrest quddiem il-Qorti tal-Magistrati (Malta) Bhala Qorti Istruttorja nhar il-5 ta' Dicembru 2017, huma inghataw mandati ta' arrest u tfittxija datati nhar it-2 ta' Dicembru 2017 u ghalhekk filwaqt li l-mandati ta' arrest u tfittxija kienu datati jumejn qabel l-arrest taghhom, huma inghataw tali mandati sitta u tletin (36) siegha wara li gew arrestati u dana minghajr l-ebda spjegazzjoni;

Illi nhar il-5 ta' Dicembru, 2017 l-esponenti gew imressqa b'arrest quddiem il-Qorti tal-Magistrati (Malta) Bhala Qorti Istruttorja akkuzati b'diversi akkuzi, fost liema, talli f' dawn il-Gzejjer nhar is-16 ta' Ottubru 2017 wara nofsinhar u fix-xhur ta' qabel din id-data dolozament bil-hsieb illi joqtlu lill-persuna u cioe` lil Daphne Caruana Galizia jew li jqeghdu il-hajja taghha f' periklu car, ikkagunawlha l-mewt;

Illi matul il-prezentata taghhom huma kkontestaw l-arrest u gie verbalizzat dan illi gej:

Dr Benjamin Valenzia ghan-nom tat-tliet imputati nforma lill-Qorti li l-arrest tat-tliet imputati qed jigi kontestat, fis-sens illi l-mandat ta' arrest inghata lit-tliet imputati wara 36 siegha li kienu gew arrestati.

Il-Qorti semghet lill-Ispettur Keith Arnaud jixhed bil-gurament (limitatament biss fir-rigward tal-kontestazzjoni tal-validita' tal-arrest tat-tliet imputati) dwar dak li wassal ghall-arrest tat-tliet imputati, u filwaqt li tinnota (fost l-ohrajn) li l-prezentata tat-tliet imputati llum hija fit-terminu ta' 48 siegha u li l-imputati effettivament gew infurmati li kienu taht arrest mill-Ispettur Keith Arnaud hekk kif gew arrestati, tqis il-kontestazzjoni tal-validita' tal-arrest tat-tliet imputati bhala wahda mhux legittima, u ghaldaqstant tghaddi biex tikkonvalida l-arrest tat-tliet imputati.

Illi ghal dak illi jirrigwarda l-arrest ta' l-esponenti, l-intimat il-Kummissarju tal-Pulizija agixxa bi ksur ta' l-artikolu 355AI tal-Kap. 9 tal-Ligijiet ta' Malta li jghid illi mandat ghandu jsir bi tliet kopji ffirmati li wahda minnhom ghandha tinzamm mill-Magistrat filwaqt li l-ohrajn ghandhom jinghataw lill-ufficjal tal-pulizija li ghandu jzomm kopja wahda fl-inkartamenti tieghu u jara li l-kopja l-ohra tigi notifikata lill-persuna li lilha din ghandha tigi notifikata u l-unika eccezzjoni hija dik kontemplata fil-*proviso* ta' l-istess artikolu illi tghid li meta ufficjal tal-pulizija jiltaqa' ma' persuna li kontriha jkun inhareg mandat ta' arrest u, ghalkemm ma jkollux fuqu kopja tal-mandat, l-ufficjal tal-pulizija jkun jaf li l-mandat ikun hekk inhareg, l-ufficjal ghandu jarresta lil dik il-persuna u jinnotifikaha bil-kopja tal-mandat mal-ewwel opportunita` li jkollu. Il-kaz odjern ma

kienx jaqa' f' din l-eccezzjoni ikkontemplata minn tali *proviso* billi l-ufficjali tal-pulizija kienu jafu illi huma sejrin jarrestaw lill-esponenti u fil-fatt arrestawhom minghajr ma innotifikawhom b'mandat ta' arrest;

Illi inoltre skont l-artikolu 355E tal-Kap. 9 tal-Ligijiet ta' Malta, ir-regola generali hija illi ebda ufficjal tal-Pulizija ma ghandu, sakemm ma jkollux mandat minn Magistrat, jidhol f' xi lokal, dar, bini jew recint ghall-fini li jaghmel xi perkwizizzjoni hemm gew jew li jarresta lil xi persuna li tkun ghamlet reat jew li tkun ragonevolment suspettata li tkun ghamlet jew li tkun se taghmel xi reat;

Illi fil-kaz odjern l-intimat il-Kummissarju tal-Pulizija agixxa bi ksur ta' dan l-artikolu tal-Kodici Kriminali kif ukoll bi ksur ta' artikoli ohra tal-Kodici Kriminali. B'mod partikolari l-intimat il-Kummissarju tal-Pulizija agixxa wkoll bi ksur ta' dak li jiddisponi l-artikolu 355J tal-Kap. 9 tal-Ligijiet ta' Malta li jghid illi l-ufficjal esekutur ghandu jaghti kopja tal-mandat lill-persuna li tkun toqghod u tkun prezenti fil-post imfittex jew lil kull persuna ohra li tkun tidher lil dak l-ufficjal bhala li tkun inkarigata mill-istess post u li tista' tkun hemm prezenti waqt it-tfittxija u jekk ma jkunx hemm persuna prezenti li l-ufficjal esekutur ikun jidhirlu li tkun inkarigata mill-post, il-kopja tal-mandat ghandha tithalla fil-post b'tali mod li tkun facilment tidher;

Illi inoltre terzi persuni li ma humiex ufficjali tal-pulizija ezekuttiva dahlu fil-fondi mnejn saru t-tfittxijiet minghajr ma kienu awtorizzati billi f' kull kaz il-mandati ta' arrest u tfittxija jaghtu awtorita` lill-ufficjali tal-pulizija u mhux lil terzi u kif

ser jirrizulta ahjar matul it-trattazzjoni ta' dina l-kawza tali terzi sahansitra elevaw u/jew ordnaw illi jigu elevati oggetti mill-fondi mnejn saru t-tfittxijiet;

Illi ghal dawn ir-ragunijiet il-lanjanza ta' l-esponenti hija fis-sens illi fil-konfront taghhom gew lezi l-artikolu 5 (1) u (2) tal-Konvenzjoni Ewropea ghall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fondamentali inkorporata fil-Ligijiet ta' Malta bis-sahha tal-Kap. 319 tal-Ligijiet ta' Malta, l-artikolu 38 tal-Kostituzzjoni ta' Malta u l-artikolu 8 tal-Konvenzjoni Ewropea ghall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fondamentali nkorporata fil-Ligijiet ta' Malta bis-sahha tal-Kap. 319 tal-Ligijiet ta' Malta u l-artikolu 37 tal-Kostituzzjoni ta' Malta u l-ewwel artikolu tal-Ewwel Protokoll li hemm mal-Konvenzjoni Ewropea ghall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fundamentali inkorporata fil-Ligijiet ta' Malta bis-sahha tal-Kap. 319 tal-Ligijiet ta' Malta;

Ghaldaqstant l-esponenti umilment jitolbu illi dina l-Onorabbli Qorti jghogobha:

1. Tiddikjara u tiddeciedi illi fil-konfront taghhom gew lezi l-artikolu 5 (1) u (2) tal-Konvenzjoni Ewropea ghall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fondamentali inkorporata fil-Ligijiet ta' Malta bis-sahha tal-Kap. 319 tal-Ligijiet ta' Malta, l-artikolu 38 tal-Kostituzzjoni ta' Malta u l-artikolu 8 tal-Konvenzjoni Ewropea ghall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fondamentali inkorporata fil-Ligijiet ta' Malta bis-sahha tal-Kap. 319 tal-Ligijiet ta' Malta u l-artikolu 37 tal-Kostituzzjoni

ta' Malta u l-ewwel artikolu tal-Ewwel Protokoll li hemm mal-Konvenzjoni Ewropea ghall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fundamentali inkorporata fil-Ligijiet ta' Malta bis-sahha tal-Kap. 319 tal-Ligijiet ta' Malta;

2. Konsegwentament taghti dawk l-ordnijiet, tohrog dawk l-atti u taghti dawk id-direttivi li tqis xierqa sabiex twettaq, jew tizgura t-twettiq tad-drittijiet fundamentali ta' l-esponenti hekk kif garantiti taht il-Kostituzzjoni ta' Malta u taht il-Konvenzjoni ghall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fondamentali u dana, fost affarijiet ohra, billi tordna r-rilaxx immedjat ta' l-esponenti u ta' kwalunkwe oggett illi gie elevat matul it-tfittxija imsemmija f' dan ir-rikors, tordna illi kwalunkwe oggett hekk imsemmi, jekk kemm-il darba gie ezebit bhala prova fl-atti tal-kumpilazzjoni bhalissa pendenti fil-konfront ta' l-esponenti, jigi sfilzat u tikkundanna lill-intimati jhallsu d-danni sofferti mill-esponenti;

Bl-ispejjez kontra l-intimati.

Rat li din ir-rikors gie appuntat ghas-smigh ghas-seduta tal-10 ta' Lulju 2018 fis-12:45pm, u ordnat n-notifka lill-kontroparti li kellhom 48 siegha zmien ghar-risposta.

Rat ir-risposta tal-Avukat Generali u tal-Kummissarju tal-Pulizija datata 6 ta' Lulju 2018 a fol 8 tal-process fejn esponew bil-qima:

Illi l-lanjanza tar-rikorrenti hija bbazata fuq allegat ksur tal-"'*artikolu 5 (1) u (2) tal-Konvenzjoni Ewropea ghall-*

Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fondamentali inkorporata fil-Ligijiet ta' Malta bis-sahha tal-Kap. 319 tal-Ligijiet ta' Malta, l-artikolu 38 tal-Kostituzzjoni ta' Malta u l-artikolu 8 tal-Konvenzjoni Ewropea ghall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fondamentali inkorporata fil-Ligijiet ta' Malta bis-sahha tal-Kap. 319 tal-Ligijiet ta' Malta u l-artikolu 37 tal-Kostituzzjoni ta' Malta u l-ewwel artikolu tal-Ewwel Protokoll li hemm mal-Konvenzjoni Ewropea ghall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fondamentali inkorporata fil-Ligijiet ta' Malta bis-sahha tal-Kap. 319 tal-Ligijiet ta' Malta' u dan *stante* li skont ir-rikorrenti l-esponenti Kummissarju tal-Pulizija agixxa bi ksur tal-Artikoli 355 E, 355J u 355AI tal-Kodici Kriminali (Kap. 9 tal-Ligijiet ta' Malta).

Illi l-esponenti jikkontestaw l-allegazzjonijiet u l-pretensjonijiet tar-rikorrenti *stante* li huma nfondati fil-fatt u fid-dritt ghar-ragunijiet segwenti:

1. Illi in linea preliminari, l-esponenti jecepixxu n-nuqqas ta' *locus standi* tal-Avukat Generali peress li l-ilment tar-rikorrenti jirrigwarda allegat agir tal-Kummissarju tal-Pulizija bil-konsegwenza li l-Avukat Generali ghandu jigi dikjarat bhala mhux kontradittur legittimu u jigi liberat mill-osservanza tal-gudizzju;

2. Illi in linea preliminari wkoll u minghajr pregudizzju ghas-suespost, l-esponenti jecepixxu n-nuqqas ta' applikabbilita' tal-Artikolu 37 tal-Kostituzzjoni ta' Malta u dan *stante* li ma hemm l-ebda tehid forzus ta' proprjeta';

3. Illi in linea preliminari u minghajr pregudizzju ghas-suespost, in kwantu l-azzjoni odjerna hija mibnija fuq allegat ksur tad-drittijiet fundamentali garantiti bil-Kostituzzjoni u bil-Konvenzjoni, ir-rikorrenti qieghed jabbuza mill-process kostituzzjonali *stante* illi qieghed jadopera procedura straordinarja bhal ma hija l-procedura odjerna meta kellu a disposizzjoni taghhom rimedji ordinarji sabiex iharsu d-drittijiet pretizi minnhom. Illi minn qari anke superficjali tar-rikors promotur jirrizulta li dak li qeghdin jilmentaw minnu r-rikorrenti huwa l-agir tal-Kummissarju tal-Pulizija fil-kors tal-arrest u t-tfittxija li saret fil-proprjeta' tar-rikorrenti, kwistjonijiet li huma regolati permezz tad-disposizzjonijiet tal-Kodici Kriminali (Kap. 9 tal-Ligijiet ta' Malta) u cioe' bit-thaddim tal-istess disposizzjonijiet li jfisser ukoll li l-qrati li ghandhom jiddisponu minn tali kwistjonijiet huma l-qrati penali f’ dan il-kaz il-Qorti tal-Magistrati (Malta) Bhala Qorti Istruttorja li qieghda tisma' l-kumpilazzjoni in konfront tal-istess rikorrenti. Illi dawn l-ilmenti tar-rikorrenti li qeghdin iqajmu permezz tar-rikors promotur huma ilmenti li jirrigwardaw ligi ordinarja penali u li ghalhekk ghandhom jigu mqajma u decizi mill-Qorti Istruttorja. Illi fir-rikors promotur ir-rikorrenti jallegaw li huma kkontestaw l-arrest taghhom liema kontestazzjoni giet michuda mill-Qorti tal-Magistrati (Malta) bhala Qorti Istruttorja u dan fih innifsu jfisser li l-ligi penali ordinarja tahseb ghal rimedju effettiv izda certament li c-cahda ta' tali talba ma tistax isservi bhala bazi ta' azzjoni straordinarja bhal ma hija l-azzjoni odjerna. L-esponenti ghalhekk jecepixxu n-nuqqas ta' ezawriment tar-rimedji ordinarji da parti tar-rikorrenti u l-esponenti jistiednu lil dina l-Onorabbli Qorti sabiex tiddeklina milli tezercita l-gurisdizzjoni konvenzjonali

taghha *ai termini* tal-proviso ghall-Artikolu 4 (2) tal-Att dwar il-Konvenzjoni Ewropea (Kap. 319 tal-Ligijiet ta' Malta) u tal-Artikolu 46 (2) tal-Kostituzzjoni ta' Malta;

4. Illi fil-mertu, ghal dak li jirrigwarda l-allegat ksur tal-Artikolu 5 (1) u (2) tal-Konvenzjoni Ewropea, minhabba l-arrest inizzjali tar-rikorrenti u cioe' qabel il-prezentata taghhom quddiem il-Qorti tal-Magistrati (Malta) bhala Qorti Istruttorja, jibda biex jinghad li f' dan il-kaz, l-arrest tar-rikorrenti kienet tinkwadra ruhha perfettament taht il-paragrafu (c) tal-Artikolu 5 (1) tal-Konvenzjoni b'dana li l-arrest tar-rikorrenti sehh sabiex jkunu jistghu jingiebu quddiem il-Qorti peress li huma ragonevolment kienu suspettati li wettqu reati marbuta ma' omicidju volontarju.
Illi bhala fatti jirrizulta li l-mandat ta' arrest fil-konfront tar-rikorrenti kien iffirmat fit-2 ta' Dicembru 2017 mill-Magistrat Inkwerenti filwaqt li l-operazzjoni li fiha gew arrestati l-istess rikorrenti saret jumejn wara. Illi kif johrog mill-atti tal-istruttorja li r-rikorrenti gew mressaqa b'arrest fil-5 ta' Dicembru 2017 b'akkuza li fis-16 ta' Ottubru 2017 wara nofs in-nhar u fix-xhur ta' qabel din id-data dolozament bil-hsieb illi joqtlu jew jqeghdu l-hajja f' periklu car ikkagunaw il-mewt ta' Daphne Caruana Galizia. Illi l-investigazzjonijiet tal-Pulizija kienu mifruxa fuq diversi binarji liema binarji kollha waslu ghall-persuna tar-rikorrenti. B'hekk ir-rikorrenti gew arrestati u mressqa b'arrest bl-akkuzi in konfront taghhom.

Illi kif jirrizulta mill-istess rikors promotur fejn ir-rikorrenti jiccitaw mill-verbal tal-prezentata taghhom quddiem il-Qorti tal-Magistrati (Malta) bhala Qorti Istruttorja jirrizulta li l-

istess rikorrenti kienu nfurmati bl-arrest taghhom u r-raguni li fuqha gew arrestati. Illi kien l-istess Spettur li qieghed imexxi l-kumpilazzjoni in konfront tar-rikorrenti li infurmahom li huma kienu taht arrest u r-raguni ghala huma kienu qeghdin jigu arrestati kif ukoll inghataw id-drittijiet legali skont id-disposizzjonijiet tal-Kodici Kriminali li huma marbuta mal-arrest.

Fil-fehma tal-intimati dawn ic-cirkostanzi fejn l-esponenti Kummissarju tal-Pulizija kellu evidenza li ngabret kontra r-rikorrenti, tali evidenza kienet tqanqal suspett ragonevoli li kienu r-rikorrenti li kienu wettqu ir-reat li bih gew akkuzati. Illi jirrizulta wkoll li fil-mument tal-arrest tar-rikorrenti, l-istess rikorrenti gew infurmati b'mod immedjat li huma kienu taht arrest kif ukoll gie mgharraf lilhom ir-raguni ghala kienu qeghdin jigu arrestati. Ghalhekk f’ mohh l-esponenti ma hemm l-ebda dubju li l-arrest tar-rikorrenti kien wiehed gustifikat abbazi tal-Artikolu 5 (1) (c) tal-Konvenzjoni Ewropea u li fl-ebda mod ma gew imxellfa l-protezzjonijiet li jahsbu ghalihom l-Artikoli 5 (1) u 5 (2) tal-istess Konvenzjoni.

Ghaldaqstant, id-detenzjoni tar-rikorrenti kienet wahda gustifikabbli u permissibbli u dan peress li kien hemm suspett ragonevoli li l-istess rikorrenti kienu ikkommettew reat kriminali.

5. Illi ghal dak li jirrigwarda l-allegat ksur tal-artikolu 38 tal-Kostituzzjoni u tal-artikolu 8 tal-Konvenzjoni Ewropea u dan minhabba li l-proprjeta' tar-rikorrenti giet assoggettata ghat-tiftix u ghal dhul minn persuni fil-post tar-rikorrenti. L-

esponenti jecepixxu illi ghalkemm kemm l-Artikolu 38 tal-Kostituzzjoni u l-Artikolu 8 tal-Konvenzjoni jenuncjaw id-dritt li kulhadd ghandu d-dritt ghar-rispett tal-privatezza ta' daru madankollu dan id-dritt mhuwiex dritt assolut u l-istess artikoli jahsbu ghal dawk l-istanzi fejn huwa permissibbli li jkun hemm interferenza fit-tgawdija ta' dan id-dritt.

Illi t-tieni paragrafu ta' l-istess artikoli jipprovdu li huwa permissibbli li jkun hemm interferenza fit-tgawdija ta' dawn id-drittijiet in kwantu tali interferenza ssir skont il-ligi u tkun mehtieg f' socjeta' demokratika sabiex jigi assigurat l-ordni pubbliku u jigu evitati t-twettiq ta' delitti.

Illi anke jekk dina l-Onorabbli Qorti hija tal-fehma li t-tfittxija li saret fil-proprjeta' tar-rikorrenti gabet maghha xi tip ta' interferenza fit-tgawdija ta' dan id-dritt madankollu fil-fehma tal-esponenti dan l-ghemil ma jgibx bhala konsegwenza l-vjolazzjoni ta' l-Artikolu 8 tal-Konvenzjoni u/jew tal-Artikolu 38 tal-Kostituzzjoni u dan peress illi tali interferenza hija mizura legittima u hija proprju intiza u mehtiega f' socjeta' demokratika u dan minhabba t-twettiq ta' reati.

Illi jinghad ukoll li t-tfittxija fil-proprjeta' tar-rikorrenti saru skont il-ligi u fil-kaz tar-rikorrenti Alfred Degiorio t-tfittxija fl-appartament fejn jirrisjedi saret fil-prezenza tieghu, it-tfittxija f' zewg proprjetajiet tieghu kif ukoll fil-vettura tar-rikorrenti Vincent Muscat saret fil-prezenza tieghu filwaqt li t-tfittxija fl-appartament fejn jirrisjedi r-rikorrenti George Degiorgio saret fil-prezenza tal-persuna li tabita mal-istess George Degiorgio.

Illi ghal dak li jirrigwarda l-allegazzjoni li 'terzi persuni' dahlu fil-fondi fejn saru t-tfittxijiet, dawn il-persuni li ghalihom qieghed jirriferu r-rikorrenti huma l-esperti tal-qorti li kienu gew nominati mill-Magistrat Inkwerenti fejn l-istess esperti ma elevaw l-ebda oggett izda kienu semplicement prezenti josservaw l-operazzjoni tal-Pulizija madankollu kull ma sar fl-operazzjoni tat-tfittxija sar skont id-disposizzjonijiet tal-Kodici Kriminali u taht il-kappa tal-Inkjesta Magisterjali.

6. Illi ghal dak li jirrigwarda l-allegat ksur tal-artikolu 37 tal-Kostituzzjoni u tal-Ewwel Artikolu tal-Ewwel Protokoll tal-Konvenzjoni Ewropea naxxenti mit-tfittxija fil-proprjeta' tar-rikorrenti allegatament peress li ma nghatatx kopja tal-mandat tat-tfittxija, l-esponenti jissottomettu li l-Ewwel Artikolu tal-Ewwel Protokoll tal-Konvenzjoni jipprovdi li jista' jkun hemm privazzjoni jew kontroll ta' uzu tad-dritt ghat-tgawdija tal-possediment meta dan ikun fl-interess pubbliku. Certament li investigazzjoni ta' reat kriminali huwa fl-interess pubbliku.

Illi huwa fl-interess tas-socjeta' in generali li jigu rizolti reati kriminali u l-mandat ta' tfittxija huwa mezz ta' natura urgenti li jahseb ghalih il-Kodici Kriminali sabiex oggetti relatati mat-twettiq ta' reati jinstabu u jigu elevati sabiex jingiebu quddiem il-qrati penali. Illi madankollu hemm ukoll cirkostanzi li ghalihom jahseb l-Artikolu 355E tal-Kodici Kriminali fejn huwa permissibbli li perkwizizzjoni ta' proprjeta' ssir minghajr il-htiega ta' hrug ta' mandat ta' tfittxija.

Illi certament li l-perkwizizzjoni tal-proprjeta' tar-rikorrenti saret skont id-disposizzjonijiet tal-Kodicii Kriminali u ghal ghan legittimu li hija l-protezzjoni tas-socjeta' in generali. Illi r-rikorrent mhumiex qeghdin bl-ebda mod isofru piz eccessiv u sproporzjonat, ghaliex f' dan il-kaz, tenut kont tal-gravita' tar-reat kriminali inkwistjoni, l-interess generali ghandu jipprevali fuq dak tar-rikorrenti liema interess generali jiddetta li reati kriminali ghandhom jigu rizolti u s-socjeta' tigi protetta minn persuni perpetraturi ta' reati kriminali.

7. Illi jsegwi ghalhekk li l-ebda dritt garantit permezz tal-artikoli 5 (1) u 5 (2), 8 u mill-Ewwel Artikolu tal-Ewwel Protokoll tal-Konvenzjoni Ewropea u mill-artikoli 37 u 38 tal-Kostituzzjoni ma gew mittiefsa bil-konsegwenza li t-talbiet attrici ghandhom jigu michuda.

8. Salv eccezzjonijiet ulterjuri

9. Bl-ispejjez.

Rat il-verbal tas-seduta tal-10 ta' Lulju 2018 a fol 14 tal-process fejn meta ssejhet il-kawza dehru r-rikorrenti assistiti minn Dr William Cuschieri u Dr Martin Fenech. Dehru d-difensuri tal-Avukat Generali Dr Victoria Buttigieg u Dr Maurizio Cordina. Dehru wkoll Dr Therese Comodini Cachia u Dr Eve Borg Costanzi ghall-familja Caruana Galizia, prezenti Dr Peter Caruana Galizia, li prezentaw rikors *seduta stante* biex jintervjenu fil-kawza, u nghatat kopja tal-istess lid-difensuri tal-kontro-parti li jkollhom ghaxart (10) ijiem biex jirrispondu. Il-Qorti ordnat l-

inverzjoni tal-provi fuq it-tielet (3) eccezzjoni imqajma mill-Avukat Generali. Il-kawza git differita sabiex itella' l-provi tieghu l-Avukat Generali ghas-26 ta' Lulju 2018 fil-11:00a.m.

Rat ir-rikors tal-Avukat Peter Caruana Galizia (I.D.30056M), Matthew Caruana Galizia (I.D. 130886M), Andrew Caruana Galizia (I.D. 384287M) u Paul Caruana Galizia (I.D. 8989M) ipprezentat seduta *stante* fis-seduta tal-10 ta' Lulju 2018 (fol 15) fejn talbu lil din il-Qorti joghgobha tordna li huma jintervjenu fil-proceduri fl-ismijiet premessi.

Rat ir-risposta tal-Avukat Generali u tal-Kummissarju tal-Pulizija ghar-rikors ta' Peter Caruana Galizia, Matthew Caruana Galizia, Andrew Caruana Galizia u Paul Caruana Galizia.

Rat ir-risposta tar-rikorrenti Alfred Degiorgio, George Gegiorgio u Vincent Muscat ghar-rikors ipprezentat fl-10 ta' Lulju 2018 ta' Peter Caruana Galizia, Matthew Caruana Galizia, Andrew Caruana Galizia u Paul Caruana Galizia (fol 26).

Rat id-digriet tal-Qorti moghti fit-23 ta' Lulju 2018 (fol 28) fejn : *din il-Qorti taqta' u tiddeciedi, billi tilqa' t-talba u tordna lir-rikorrenti sabiex jintervjenu in statu et terminis fil-proceduri fl-ismijiet premessi*.

Rat ir-risposta tal-Intervenuti fil-kawza l-Avukat Peter Caruana Galizia (I.D. 30056M), Matthew Caruana Galizia (I.D.130886M), Andrew Caruana Galizia (I.D. 384287M) u Paul Caruana Galizia (I.D. 8989M) datat 10 ta' Awwissu 2018 a fol 38 tal-process fejn esponew bir-rispett:

1. Illi din ir-risposta qeghda ssir *ai termini* tal-verbal tas-26 ta' Lulju 2018 fejn il-Qorti kkoncediet lill-esponenti ghoxrin (20) gurnata ghal risposta.

2. Illi fir-rikors promotur ir-rikorrenti qeghdin jilmentaw li:

- Ma gewx moghtija/murija mandat ta' arrest;

- Ma gewx infurmati dwar ir-ragunijiet ghall-arrest taghhom;

- Persuni li m'humiex membri tal-pulizija ezekuttiva accedew ghal u wettqu tfixxijiet gewwa l-Marsa;

- Ma gewx moghtija/murija mandat ta' tfittxija; u

- Uhud mit-tfittxijiet ma sarux fil-prezenza taghhom.

U li dan l-agir huwa kontra l-Artikolu 335AI, 335E, 355J tal-Kapitolu 9 u ta' l-Artikolu 5(1) u (2) u 8 tal-Konvenzjoni Ewropea u l-Artikolu 37 u 38 tal-Kostituzzjoni ta' Malta u l-Artikolu 1 tal-Ewwel Protokoll tal-Konvenzjoni.

3. Illi in linea preliminari jigi sottomess illi anke mir-rikors promotur innifsu l-esponenti qeghdin jirrikonoxxu li

ghandhom rimedju ordinarju taht l-Artikolu 409A tal-Kodici Kriminali u cioe` li jaghmlu dak li jissejjah fil-kamp penali, azzjoni *habeas corpus.* Din il-procedura kienet tkun l-iktar idonea ghall-ilment tal-esponenti ghaliex hija wahda ta' natura urgenti u li taghti rimedju f'temp ta' granet minflok xhur. Izda r-rikorrenti ghogobhom ma juzawx dan ir-rimedju u allura, anke ghalhekk biss, din il-Qorti ghandha tiddeklina milli tezercita s-setghat kostituzzjonali taghha abbazi tal-proviso tal-Artikolu 4(2) tal-Kap 319 tal-Ligijiet ta' Malta u l-proviso tal-Artikol 46(2) tal-Kostituzzjoni ta' Malta.

4. Illi maghdud ma' dan u in linea preliminari wkoll, jigi sottomess illi qorti ta' indoli kostituzzjonali bhalma hija l-Qorti prezenti, ghandha setgha, skont l-istess Artikolu 4 tal-Kap 319 u l-Artikolu 46 tal-Kostituzzjoni, li tistharreg allegat ksur tal-Artikoli 33 sa 45 tal-Kostituzzjoni u l-korrispondenti drittijiet misjuba fil-Kap 319 tal-Ligijiet ta' Malta. Ghalhekk kull allegat ksur ta' ligi ordinarja kontenuta fir-rikors promotur huwa ghal kollox barra mill-kompetenza ta' din il-Qorti u ghandha tigi skartata u l-ilmenti tal-esponenti mistharrga biss abbazi tal-allegat ksur tad-drittijiet fondamentali.

5. Illi l-ewwel ilment tar-rikorrenti, li *"ma gewx moghtija jew imqar murija madat ta' arrest u l-anqas gew infurmati dwar ir-ragunijiet ghall-arrest taghhom"* u li *"fil-fatt arrestawhom minghajr ma innotiflkawhom b'mandat ta' arrest."* Jinghad *ab initio* li jidher mir-rikors promotur stess, illi matul il-prezentata tar-rikorrenti, l-Ispettur Keith Arnaud kien diga` xehed, u l-Qorti rrikonoxxiet, illi r-rikorrenti gew mgharrfa malli gew arrestati li kienu arrestati u ghal-liema

raguni. Ghalhekk jidher illi din l-allegazzjoni hija kompletament inveritiera.

6. Illi ghar-rigward l-allegazzjoni li ma nghatawx u ma ntwerewx mandat ta' arrest u li gew arrestati minghajr ma gew notifikati b'mandat t'arrest, jigi eccepit illi filwaqt illi r-rikorrenti kellhom kull dritt illi jigu infurmati bl-arrest taghhom u r-ragunijiet ghal tali, ma ghandhom ebda dritt naxxenti mill-Kostituzzjoni jew mill-Konvenzjoni Ewropea li jinghataw kopja tal-mandat ta' arrest. Fil-fatt jigi rilevat illi hemm diversi istanzi fejn il-pulizija l-anqas ma ghandhom bzonn mandat sabiex iwettqu arrest, izda dan ma jfissirx illi tali arrest ikun bi ksur tal-Artikolu 5 tal-Konvenzjoni. Huwa veru li l-Artikolu 355AI jipprovdi li mandat ta' arrest ghandu johrog b' tliet kopji li wiehed ghandu jigi notifikat lil min ghandu d-dritt jigi notifikat biha, izda ghandu jinghad illi oltre milli gew notifikati bil-mandat, l-imputati gew moghtija kopji tal-mandati personalment waqt illi kienu taht arrest. B'hekk l-obbligi tal-Artikolu 355AI gew ampjament sodisfatti (u bhalma nghad, jekk ir-rikorrenti hassew li ma kienux, setghu pprocedew quddiem il-Qorti tal-Magistrati skont l-Artikolu 409A).

7. Illi t-tieni ilment tar-rikorrenti huwa li *"persuni ohra li mhumiex membri tal-pulizija ezekuttiva accedew ghal u wettqu tfittxijiet gewwa l-Marsa."* F'dan ir-rigward jigi eccepiet illi l-allegat persuni li mhumiex membri tal-pulizija ezekuttiva fil-fatt huma membri tal-pulizija Ewropea u fil-fatt membri tal-EUROPOL **mahtura bhala esperti mill-Magistrat Inkwerenti**, li skont ir-rikorrenti stess fir-rikors 52/2018 LSO pprezentat quddiem din il-Qorti kif preseduta

fil-11 ta' Mejju 2018, bhala esperti tal-Qorti huma *"ghall-finijiet u effetti kollha jitqiesu* ***bhala l-lunga manus tal-Magistrat*** *jew l-Imhallef li jaghmlu dak ix-xoghol mehtieg mill-organu gudizzjarju izda mil-lat tekniku li jkunu jispeccjalizzaw fih."* B'hekk l-esponenti jissottomettu li l-espert/i mahtura mill-Magistrat kellhom dritt daqs l-istess Magistrat li jaccedu fuq il-post u fi kwalunkwe kaz, huwa zgur illi l-prezenza tal-istess espert/i ma tikser ebda dritt fondamentali.

8. Illi r-rikorrenti jallegaw ukoll illi *"qabel ma saru tali tfittxijiet hadd mill-esponenti ma inghata jew imqar intwera mandat ta' tfittxija"* u li *"uhud mit-tfittxijiet ma sarux fil-prezenza tal-esponenti u inoltre gew elevati oggetti mhux fil-prezenza ta' l-esponenti."* Jigi sottomess illi ebda wahda minn dawn l-allegazzjonijiet ma jistghu jigu mgebbda b'tali mod li jwasslu ghal vjolazzjoni ta' xi dritt fondamentali. Ghalkemm huwa minnu li skont l-Artikolu 3551 tal-Kap 9 *"L-ufficjal esekutur ghandu jaghti kopja tal-mandat lill-persuna li tkun toqghod u tkun prezenti fil-post imfittexjew lil kull persuna ohra li tkun tidher lil dak l-ufficjal bhala li tkun inkarigata mill-istess post u li tista' tkun hemm prezenti waqt it-tfittxija",* jerga' jinghad illi ksur ta' tali Artikolu (u dan avolja li l-esponenti jissottomettu li l-anqas ma gie vjolat dan l-Artikolu) ma jwassalx ghal ksur tad-drittijiet fondamentali tar-rikorrenti.

9. Illi dwar l-ilment tar-rikorrenti li ma kienux prezenti waqt xi tfittxijiet, jinghad, illi ghalkemm jerga' jigi mtenni li dan qatt ma jista' jwassal ghal ksur tad-drittijiet fondamentali taghhom (u fil-fatt l-anqas biss ma gie allegat

xi ksur tad-drittijiet abbazi ta' dan l-agir), skont l-Artikolu 3551 tal-Kap 9, jidher illi ma hemm ebda necessita`, anqas fil-ligi ordinarja, li jkunu prezenti r-rikorrenti, u dan ghaliex, tali Artikolu jipprovdi li l-mandat ta' tfittxija jista' jinghata lill-persuna li tkun prezenti u li jidher li hija inkarigata bl-istess post u *"jekk ma jkunx hemm persuna prezenti li l-ufficjal esekutur ikun jidhirlu li tkun inkarigata mill-post, il-kopja tal-mandat ghandha tithalla fil-post b'tali mod li tkun facilment tidher."*

10. Illi jinghad illi skont Kap 9, il-PuIizija lanqas biss ma kellha bzonn mandat ta' tfittxija sabiex tezegwixxi t-tfittxijiet f' dan il-kaz u dan ghaliex l-Artikoli 355K u 355L jipprovdu l-kazijiet fejn il-Pulizija tista' taghmel tfittxijiet minghajr mandat, u huwa ferm ovvju li l-kaz odjern jaqa' kemm taht l-Artikolu 355K, kif ukoll taht l-Artikolu 355L u ghalhekk, tant izjed m'ghandhomx ragun ir-rikorrenti, ghaliex, fil-fatt, f' dan il-kaz, lanqas ma kien hemm ghalfejn ikollhom mandat l-ufficjali tal-Pulizija, wisq inqas kellhom dritt jaraw l-istess mandat ir-rikorrenti.

11. Illi r-rikorrenti jikkonkludu r-rikors promotur taghhom billi jghidu li *"ghal dawn ir-ragunijiet il-lanjanza ta' l-esponenti hija fis-sens illi fil-konfront taghhom gew lezi l-artikolu 5 (1) u (2) tal-Konvenzjoni Ewropea ...l-artikolu 38 tal-Kostituzzjoni...l-artikolu 8 tal-Konvenzjoni Ewropea...l-artikolu 37 tal-Kostituzzjoni... u l-ewwel artikolu tal-Ewwel Protokoll li hemm mal-Konvenzjoni Ewropea."* U dan minghajr ma taw ebda spejgazzjoni ta' kif, fil-fehma taghhom, gew lezi dawn id-drittijiet.

12. Illi l-esponenti jissottomettu li ghal dak li ghandu x'jaqsam mal-Artikolu 5(1) u (2), li fil-parti rilevanti taghhom jipprovdu:

"(1) Hadd ma ghandu jigi pprivat mil-liberta` tieghu hlief fil-kazijiet li gejjin u skont il-procedura preskritta bil-ligi:
Omissis

(c) l-arrest jew detenzjoni skont il-ligi ta' persuna effettwata sabiex tigi migjuba quddiem l-awtorita` legali kompetenti fuq suspett ragonevoli li tkun ikommettiet reat jew meta jkun meqjus ragonevolment mehtieg biex jigi evitat li tikkommetti reat jew li tahrab wara li tkun ghamlet reat;

Omissis

(2) Kull min ikun arrestat ghandu jigi nfurmat minnufih, f'lingwa li jifhem, dwar ir-ragunijiet tal-arrest tieghu u dwar kull akkuza kontra tieghu."

Jidher illi l-arrest tar-rikorrenti kien jinkwadra ruhu perfettament fit-termini tal-Artikolu 5 (1)(c) u (2) tant illi kien ghal skop legittimu, skont il-ligi u li l-istess rikorrenti gew infurmati dak il-hin stess mill-Ispettur Keith Arnaud ghalxiex kienu qeghdin jigu arrestati - fatt accettat mir-rikorrenti innifishom fil-gurnata tal-prezentata taghhom.

13. Illi ghalhekk huwa zgur li ma kien hemm ebda ksur tal-Artikolu 5 fil-konfront tar-rikorrenti.

14. Illi ghal dak li jirrigwarda l-Artikolu 38 tal-Kostituzzjoni jigi sottomess illi ghalkemm l-ewwel sub-inciz ta' dan l-Artikolu jistipula li *"Hlief bil-kunsens tieghu stess jew b'dixxiplina tal-genituri, hadd ma ghandu jigi assoggettat ghat-tfittix fuq il-persuna tieghu jew proprjeta` tieghu jew ghad-dhul minn ohrajn fil-post tieghu",* ikun assurd u dizleali lejn il-Qorti jekk ma jigix ukoll innotat illi t-tieni sub-inciz tal-istess Artikolu jipprovdi, fil-parti rilevanti tieghu li:

"(2) Ebda haga li hemm fi jew li hija maghmula skont l-awtorita ta' xi ligi ma ghandha titqies li tkun inkonsistenti ma' jew bi ksur ta' dan l-artikolu safejn dik il-ligi taghmel provvediment -

Omissis

(d) li jawtorizza, ghall-fini ta' esekuzzjoni ta' sentenza jew ordni ta ' qorti, it-tfittix ta' xi persuna jew proprjeta` b'ordni ta' qorti jew dhul f' xi post b'ordni bhal dak, jew li jkun mehtieg sabiex jigu evitati jew mikxufa reati kriminali, u hlief safejn dak il-provvediment jew, skont il-kaz, il-haga maghmula skont l-awtorita` tieghu, hija murija li ma tkunx gustifikabbli ragonevolment f' socjeta` demokratika."

Ghalhekk, peress illi t-tfittix in kwistjoni sar fuq ordni tal-qorti, hekk skont is-sub-inciz (2)(d) tal-istess Artikolu, qatt ma seta' kien hemm vjolazzjoni ta' dan l-Artikolu.

15. Illi dwar l-allegat ksur tal-Artikolu 8 tal-Konvenzjoni Ewropea, li jipprovdi:

"(1) Kulhadd ghandu d-dritt ghar-rispett tal-hajja privata tieghu u tal-familja tieghu, ta' daru u tal-korrispondenza tieghu.

(2) Ma ghandux ikun hemm indhil minn awtorita` pubblika dwar l-ezercizzju ta' dan id-dritt hlief dak li jkun skont il-ligi u li jkun mehtieg f’ socjeta` demokratika fl-interessi tas-sigurta` nazzjonali, sigurta` pubblika jew il-gid ekonomiku tal-pajjiz, biex jigi evitat id-dizordni jew l-ghemil ta' delitti, ghall-protezzjoni tas-sahha jew tal-morali, jew ghall-protezzjoni tad-drittijiet u libertajiet ta' haddiehor."

Ghalkemm ma huwiex car, kif, skont ir-rikorrenti, gie vjolat dan id-dritt, l-esponenti jissottomettu li ebda tfittxija li saret fil-konfront tal-proprjeta' tar-rikorrenti ma tista' titqies illi kisret dan l-Artikolu u dan ghaliex ghandu jkun ferm ovju li t-tfittxijiet saru fuq ordni tal-qorti u ghalhekk skont il-ligi, ghall-iskop illi tigi identifikata prova fil-konfront tar-rikorrenti ghar-reat serjissimu ta' qtil volontarju u premeditat ta' gurnalista; haga li zgur hija mehtiega f’ socjeta' demokratika, u oltre minn hekk, haga li kien id-dmir tal-Istat li jaghmel sabiex jizgura li l-obbligi pozittivi tieghu taht l-Artikolu 2 tal-Konvenzjoni jigu sodisfatti.

16. Illi ghalhekk din il-Qorti ma tistax anqas issib vjolazzjoni ta' dan l-Artikolu.

17. Illi ghal dak li jirrigwarda l-Artikolu 37 tal-Kostituzzjoni jigi sottomess illi dan l-Artikolu jipprotegi lill-individwi kontra t-tehid sforzjuz ta' proprjeta` mill-Gvern jekk mhux fl-

interess pubbliku u versu kumpens gust. Fi hdan l-istess Artikolu, wiehed isib ukoll is-segwenti eccezzjonijiet:

"(2) Ebda haga f'dan l-artikolu ma ghandha tiftiehem li tolqot l-ghemil jew hdim ta' xi ligi safejn tipprovdi ghat-tehid ta' pussess jew akkwist ta' proprjeta`:

Omissis

(h) fl-esekuzzjoni ta' sentenzi jew ***ordnijiet ta' qrati;***

Omissis

(k) ghal dak iz-zmien biss sakemm ikun mehtieg ghall-finijiet ta' xi ezami, investigazzjoni, kawza jew inkjesta *jew, fil-kaz ta' art, l-ghemil fuqha –*

(i) ta' xoghol ta' konservazzjoni ta' hamrija jew il-konservazzjoni ta' rizorsi naturali ohra ta' kull xorta jew ta' rikostruzzjoni ta' hsara tal-gwerra; jew

(ii) ta' zvilupp jew titjib agrikolu li s-sid jew okkupant tal-art ikun gie mitlub, u jkun minghajr skuza ragonevoli u legali rrofta jew naqas li jaghmel."[1]

18. Illi ghalhekk, huwa ghal darb'ohra, ferm ovju li t-tehid temporanju tal-proprjeta' tar-rikorrenti kien jaqa' taht id-disposizzjonijiet tal-Artikolu 37 stess li jipprovdi ghall-kazijiet bhal dak odjern meta proprjeta' tittiehed fuq ordni tal-Qorti, liema tehid, allura, ma jivvjola ebda drittijiet.

19. Illi bla pregudizzju ghal dak suespost, ghandu jinghad ukoll illi t-test li l-Qorti Ewropea tadotta f'kazijiet fejn jigi invokat id-dritt ghat-tgawdija tal-proprjeta` hija msejsa fuq erba' mistoqsijiet :

1) Kienx hemm interferenza f' dak id-dritt; jekk iva,

2) kinitx wahda legali,

3) kinitx intiza ghal skop legittimu u

4) kinitx necessarja f' socjeta' demokratika.

F'dan ir-rigward l-esponenti jissottomettu li t-tehid temporanju tal-possedimenti tar-rikorrenti mhuwiex tehid sforzjuz ghaliex fil-fatt ir-rikorrenti ghadhom is-sidien tal-possedimenti in kwistjoni; *se mai*, ghandu jitqies bhala kontrol ta' uzu li kien wiehed legali - skont il-ligi u taht ordni tal-Qorti, intiz ghal skop legittimu u cioe` sabiex tali possedimenti jiffurmaw prova f' kumpilazzjoni fi qtil ta' gurnalista u ampjament necessarja f' socjeta` demokratika fejn il-poplu jesigi gustizzja, sigurta` u fuq kollox accertazzjoni li d-dritt taghhom ghal-liberta' tal-espressjoni jigi mhares; hekk kif ukoll huwa dritt tal-familja tal-vittma li jkollhom investigazzjoni u kawza penali effikacja u effettiva hekk skont l-Artikolu 2 tal-Konvenzjoni.

20. Illi ghalhekk jigi sottomess illi anke li kieku is-sitwazzjoni odjerna ma kinitx taqa' taht l-eccezzjonijiet kontenuti fis-sub-inciz (2)(h) u (k), xorta wahda ma kien

ikun hemm ebda lok li tinstab vjolazzjoni tal-Artikolu 37 tal-Kostituzzjoni.

21. Illi l-istess jinghad ghall-Artikolu 1 tal-Ewwel Protokoll tal-Konvenzjoni Ewropea li jipprovdi eccezzjoni f'kaz ta' enfurzar ta' ligijiet dwar il-kontroll ta' uzu tal-proprjeta' skont l-interess generali. Jinghad illi l-kontroll ta' uzu tal-possedimenti tar-rikorrenti huwa kjarament fl-interess generali ghaliex huwa intiz sabiex il-possedimenti jifformaw parti mill-prova f' kumpilazzjoni ghaddejja ghall-qtil ta' gurnalista.

22. Illi r-rikorrenti talbu in konsegwenza tal-allegati vjolazzjonijiet tad-drittijiet taghhom, ir-rilaxx immedjat taghhom u ta' kwalunkwe oggett illi gie elevat matul it-tfittxija msemmija fir-rikors promotur u l-isfilz ta' kwalunkwe oggett li seta' gie esebit bhala parti mill-prova fil-kumpilazzjoni ghaddejja fil-konfront taghhom. L-esponenti jissottomettu, bir-rispett, illi t-talba tar-rikorrenti hija illogika - dan jinghad ghaliex anke li kieku *dato ma non concesso* huwa l-kaz illi kien hemm vjolazzjoni tad-dritt taghhom ghar-rigward l-oggetti elevati fil-prezenza ta' membru/i tal-EUROPOL u mhux fil-prezenza taghhom, sabiex huma jitqieghdu fl-istat li kienu fih qabel ma sehhet din l-allegata vjolazzjoni, li kieku wiehed seta' jregga' l-arlogg lura, kellhom imorru lura ghal dik il-gurnata tat-tfittxija u l-istess tfittxija ssir minghajr il-prezenza tal-membru/i tal-EUROPOL u minflok, fil-prezenza taghhom - izda dan mhuwiex possibbli. F'kazijiet bhal dawn, fejn ma huwiex possibbli li l-persuna titqieghed fl-istat li kienet fiha qabel

ma saret il-vjolazzjoni, ir-rimedju ghal dik il-persuna jkun kumpens.

23. Illi ghalhekk l-esponenti jissottomettu li t-talbiet kollha tar-rikorrenti ghandhom jigu respinti bhala infondati fil-fatt u fid-dritt, bl-ispejjez kontra r-rikorrenti.

Rat il-verbali kollha tas-seduti mizmuma quddiem il-Qorti kif hekk presjeduta inkluz dak tas-seduta tat-Tlieta, 20 ta' Novembru 2018 fejn meta ssejhet il-kawza dehru r-rikorrenti Alfred u George Degiorgio assistiti minn Dr William Cuschieri. Dehru d-difensuri tal-intimati Dr Victoria Buttigieg u Dr Maurizio Cordina ghall-Avukat Generali, u ghall-intervenuti fil-kawza Dr Eve Borg Costanzi. Prezenti Dr Peter Caruana Galizia. L-intimati u l-intervenuti fil-kawza ddikjaraw li ma kellhomx kontro-ezamijiet x'jaghmlu u b'hekk il-provi fuq l-eccezzjoni tan-non-ezawriment tar-rimedji ordinarji huma maghluqa. Fuq talba tad-difensuri tal-partijiet il-Qorti awtorizzahom jipprezentaw noti ta' osservazzjonijiet, jibdew l-intimat u l-intervenuti, li kellhom sal-20 ta' Dicembru 2018 u r-rikorrenti kellhom sal-20 ta' Jannar 2019 biex jipprezentaw in-nota taghhom. Id-difensuri ghandhom jiffacilitaw il-komunikazzjoni bejniethom fil-ferjat billi jibaghtu n-noti taghhom bil-mezzi eletronici. Il-kawza giet differita minn issa stess ghas-sentenza in *difetto ostacolo* fuq din l-eccezzjoni ghall-14 ta' Frar 2019 fid-9:30a.m.

Rat in-nota ta' sottomissjonijiet tal-intervenut fil-kawza l-Avukat Peter Caruana Galizia *et* datata 20 ta' Dicembru 2018 a fol 80 tal-process

Rat in-nota ta' sottomissjonijiet tal-Avukat Generali u tal-Kummissarju tal-Pulizija datata 89 tal-process.

Rat in-nota ta' sottomissjonijiet tar-rikorrenti Alfred Degiorgio u George Degiorgio datata 21 ta' Jannar 2019 a fol 96 tal-process.

Hadet konjizzjoni tal-provi prodotti.

II. KONSIDERAZZJONIJIET

Illi din hija sentenza *in parte* dwar it-tielet eccezzjoni preliminari sollevata mill-Avukat Generali u l-Kummissarju tal-Pulizija, u cioe', in-non ezawriment tar-rimedji ordinarji ghad-disposizzjoni tar-rikorrenti u li, ghaldaqstant, din il-Qorti ghandha tiddeklina milli tezercita s-setghat taghha kostituzzjonali u konvenzjonali fit-termini tal-**artikolu 46(2) tal-Kostituzzjoni ta' Malta** u tal-**artikolu 4(2) tal-Kap 319 tal-Ligijiet ta' Malta.**

Illi fis-seduta tas-6 ta' Ottubru 2018 gie verbalizzat bi qbil bejn il-partijiet li r-rikorrenti odjerni qatt ma intavolaw proceduri ta' *habeas corpus* skont l-**artikolu 409A u lanqas skont l-artikolu 412B tal-Kap 9 tal-Ligijiet ta' Malta.**

Ikkonsidrat li permezz tar-rikors promotur, ir-rikorrenti fil-kawza Alfred Degiorgio, George Degiorgio u Vincent Muscat qed jilmentaw minn ksur tad-drittijiet taghhom kif sanciti bl-**artikoli 5(1) u (2),** u **tal-artikolu 8 tal-**

Konvenzjoni Ewropeja ghall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fondamentali ("*il-Konvenzjoni")*, kif ukoll tal-**Ewwel Artikolu tal-Ewwel Protokoll** tal-istess Konvenzjoni, u mid-drittijiet kif sanciti **bl-artikoli 37 u 38 tal-Kostituzzjoni ta' Malta** ("*il-Kostituzzjoni").* Fis-sustanza huma qed jimpunjaw il-legalita' tal-arrest u tat-tfittixijiet li saru f'diversi fondi, fl-4 ta' Dicembru 2017, u dan *stante* l-agir tal-Kummissarju tal-Pulizija fil-kors tal-arrest u tat-tfittxija, bi ksur tal-**art 355AI u 355E u 355J tal-Kap 9 tal-Ligijiet ta' Malta.** Bl-istess fattispecie allegat, jghidu li sofrew volazzjoni tad-drittijiet l-ohra sanciti.

Huma jallegaw:

- li ma gewx moghtija/murija kopja tal-mandat tal-arrest;
- li ma gewx infurmati dwar ir-ragunijiet ghall-arrest taghhom;
- Meta tressqu quddiem il-Qorti tal-Magistrati (Malta) bhala Qorti Istruttorja fil-5 ta' Dicembru 2017 inghataw kopja tal-mandat ta' arrest u tfittxija datata it-2 ta' Dicembru 2017 ben 36 siegha wara li kienu gew arrestati;
- Ma gewx murija/moghtija mandat ta' tfittxija;
- Waqt it-tfittxija hadd minnhom ma kien prezenti;
- Pesuni li mhumiex membri tal-pulizija ezekuttiva acedew ghal u wettqu tfittxijiet u gew elevati oggetti.

Fatti fil-Qosor

Ikkonsidrat li fil-5 ta' Dicembru 2017, ir-rikorrenti tressqu b'arrest akkuzati quddiem il-Qorti tal-Magistrati (Malta)

bhala Qorti Istruttorja talli fis-16 ta' Ottubru 2017 wara nofs in-nhar u fix-xhur ta' qabel dolozament bil-hsieb illi joqtlu lill-persuna, u cioe`, Daphne Caruana Galizia, jew li jqeghdu l-hajja taghha f'periklu, ikkagunawlha il-mewt. Huma gew arrestati gewwa l-Marsa fl-4 ta' Dicembru 2017, u f'dik il-gurnata saru wkoll tfittxijiet fil-Marsa u f'postijiet ohra f'San Pawl il-Bahar, l-Imsida u s-Siggiewi, minn fejn gew ukoll elevati xi oggetti.

Fil-prezentata taghhom, ir-rikorrenti kkontestaw l-arrest *tramite* l-avukat taghhom *stante* li l-mandat ta' arrest inghatalhom 36 siegha wara l-arrest. Il-Qorti tal-Magistrati (Malta) bhala Qorti Istruttorja, ikkonvalidat l-arrest wara li semghet lill-Ispettur Keith Arnaud u kkonstatat *inter alia* li l-imputati gew infurmati dwar l-arrest hekk kif gew arrestati, u li tressqu quddiem il-Qorti fit-terminu ta' 48 siegha.

Illi ma istitwewx proceduri ta' *habeas corpus.*

Xhieda u Provi

Xehed l-**Ispettur Keith Arnaud** (seduta tas-26 ta' Lulju 2018) li kkonferma li hu, flimkien mal-Ispettur Kurt Zahra, huma l-ufficjali prosekuturi fil-kumpilazzjoni li hija ghaddejja kontra r-rikorrenti. Qal li dak il-hin li dahlu l-pulizija, l-prijorita' kienet ghas-sikurezza u wara li r-rikorrenti gew immannettjati, tahom l-informazzjoni dwar l-arrest u l-iskop tal-arrest. Qal ukoll li huma ma oggezzjonawx ghat-tfittxijiet. Qal izda li George Degiorgio kien qajjem ilment dwar it-tfittxijiet billi ma kienx prezenti, izda kienet prezenti

l-*partner* tieghu. Dan ghar-rigward it-tfitxxija fl-appartament f'San Pawl il-Bahar li tghix fl-appartment.

In Kontro ezami qal li kien hemm mandat wiehed li kien jinkorpora l-arrest u t-tfittxija fil-kaz ta' kull wiehed mir-rikorrenti. Ikkonferma li l-mandat kien inghatalhom tard matul il-kors tal-arrest. Pero` sahaq li kien informahom li kienu arrestati u ghal x'hiex. Meta ittiehdu il-*lock up* inghataw dokument fejn kien hemm elenku tad-drittijiet taghhom.

Rega' xehed in kontro ezami (seduta tas-26 ta' Ottubru 2018) li kkonferma li kien ta l-mandat ta' arrest u tfittxija lir-rikorrenti fl-ahhar tat-tfittxijiet u li kien informa lir-rikorrenti li huma arrestati u ghal x'hiex mal-ewwel mumenti tal-arrest.

Xehed ukoll **Alfred Degiorgio** (seduta tal-5 ta' Ottubru 2018) wara li inghata d-debita kawzjoni minn din il-Qorti, u qal li kienu oggezzjonaw fl-ewwel gurnata meta tressqu quddiem il-Qorti, ghall-arrest u ghat-tfittxija billi ma gewx murija mandat ta' tfittxija u lanqas ta' arrest. Dik kienet l-unika darba. Il-mandat kien wiehed - kemm ta' arrest kif ukoll ta' tfittxija. Il-mandat inghatalu 36 siegha wara l-arrest u t-tfittxija.

Xehed ukoll b'affidavit (fol 66) fejn qal li meta dahlu l-pulizija flimkien ma’ membri tal-forzi armati u tas-servizzi tas-sigurta tal-bahar, u rabtuhom wicchom 'l isfel, qalulu li kien qieghed taht arrest izda ma tawhx ir-raguni ghaliex kien qed jigi arrestat. L-istess sehh lir-rikorrenti l-ohra.Tul il-hin kollu tat-tfittxija baqghu ma gewx murija mandat ta'

arrest u tfittxija u baqghu ma gewx infurmati bir-ragunijiet tal-arrest.

Qal li mill-Marsa ittiehed lejn il-Kwartieri Generali tal-Pulizija u minn hemm lejn San Pawl il-Bahar fejn kien hemm gja il-Pulizija billi c-cwievet tad-dar ittiehdu meta kien il-Marsa. Kien hemm ukoll pulizija tal-Europol. Meta l-ghadha filghaxija ittiehed ghat-test tad-DNA, ukoll ma inghatax u ma ntweriex il-mandat u ma nghatax ir-raguni ghall-arrest. Il-mandat inghatalu ftit wara mill-Ispettur Arnaud u kien datat it-2 ta' Dicembru 2017 u gie infurmat dwar ir-raguni tal-arrest.

Xehed ukoll **George Degiorgio** fl-istess seduta, izda aparti l-konferma li l-Avukat Valenzia kien ressaq oggezzjoni ghall-mandat ta' tfittxija u ta' arrest fl-ewwel seduta, ma kienx jaf jixhed dwar jekk sarux xi proceduri ohra wara dik id-data.

Xehed ukoll b'affidavit (**fol 68)** li rrefera ghat-tfittxija li saret fir-residenza tieghu fejn kien hemm il-partner tieghu Anca Adelina Pop waqt it-tfittxija.

Artikolu ta' Ligi Ordinarji Citati fir-rikors promotur:

Ir-rikorrenti jibbazaw l-ilment taghhom fuq allegat ksur tal-Kummissarju tal-Pulizija tal-artikoli **355A1, 355E u 355J tal-Kodici Kriminali ta' Malta (Kap 9 tal-Ligijiet ta' Malta)** li jiddisponu**:**

*"**355AI.** Ħlief fil-każ ta' mandat li jiġi trasmess bil-facsimile, mandat għandu jsir bi tliet kopji ffirmati li waħda minnhom għandha tinżamm mill-Maġistrat filwaqt li l-oħrajn għandhom jingħataw lill-uffiċjal tal-Pulizija li għandu jżomm kopja waħda fl-inkartamenti tiegħu u jara li l-kopja l-oħra tiġi notifikata lill-persuna li lilha din għandha tiġi notifikata:*

Iżda meta uffiċjal tal-pulizija jiltaqa' ma' persuna li kontriha jkun inħareġ mandat ta' arrest u, għalkemm ma jkollux fuqu kopja tal-mandat, l-uffiċjal tal-pulizija jkun jaf li l-mandat ikun hekk inħareġ, l-uffiċjal għandu jarresta lil dik il-persuna u jinnotifikaha bil-kopja tal-mandat mal-ewwel opportun."

*"**55E**. (1) Salvi l-każijiet fejn il-liġi tipprovdi xort'oħra, ebda uffiċjal tal-Pulizija ma għandu, sakemm ma jkollux mandat minn Maġistrat, jidħol f'xi lokal, dar, bini jew reċint għall-fini li jagħmel xi perkwiżizzjoni hemm ġew jew li jarresta lil xi persuna li tkun għamlet reat jew li tkun raġonevolment suspettata li tkun għamlet jew li tkun se tagħmel xi reat, ħlief jekk -*

(a) ir-reat ikun delitt, u jkun hemm periklu imminenti li dik il-persuna tista' taħrab jew li l-corpus delicti jew il-provi dwar ir-reat jistgħu jiġu mneħħija; jew

(b) il-persuna tinkixef fl-att tal-għemil tar-reat innifsu,jew

(ċ) l-intervent tal-pulizija jkun meħtieġ sabiex jipprevjeni l-għemil ta' delitt, jew

(d) d-dħul ikun meħtieġ għall-esekuzzjoni ta' xi mandat jew ordni maħruġin minn xi awtorità kompetenti oħra fil-każijiet preskritti bil-liġi; jew

(e) l-arrest ikun għall-fini li persuna tinqabad li tkun għadha tiġri barra kontra l-liġi wara li tkun ħarbet minn arrest jew detenzjoni leġittimi; jew

(f) id-dħul ikun meħtieġ għall-finijiet li:

(i) jiġi eżegwit l-arrest ta' xi persuna jew biex jiġi aċċertat fejn tkun tinsab persuna li dwarha jkun ingħata allert taħt is-Sistema ta' Informazzjoni ta' Schengen u jkun hemm periklu imminenti li dik il-persuna tista' taħrab; jew

(ii) jsir is-sejbien ta' xi proprjetà li dwarha jkun ingħata allert taħt is-Sistema ta' Informazzjoni ta' Schengen u jkun hemm periklu imminenti li dik il-proprjetà tista' tinħeba, tintilef, titgħarraq,tinbidel jew tinqered; jew

(g) id-dħul ikun neċessarju għall-protezzjoni ta' xi persuna.

(2) Il-frażi "reċint" ma tinkludix biċċa art mdawra b'ħitan tas-sejjieħ.

(3) Jista' wkoll jinħareġ mandat minn Maġistrat kif imsemmi fis-subartikolu (1) sabiex:

(a) isir l-arrest jew biex jiġi aċċertat fejn tkun tinsab persuna li dwarha jkun ingħata allert taħt is-Sistema ta' Informazzjoni ta' Schengen; jew

(b) jinkixef u tiġi elevata xi proprjetà li dwarha jkun ingħata allert taħt is-Sistema ta' Informazzjoni ta' Schengen."

"355J. *Kull perkwiżizzjoni li ssir b'mandat għandha tkun erkwiżizzjoni limitata għal dak li hu meħtieġ għall-finijiet li għalihom ikun inħareġ il-mandat:*

Iżda jekk, matul il-perkwiżizzjoni, jinkixfu reati li ma jkunux dawk imsemmija fil-mandat, il-perkwiżizzjoni tista' testendi kif meħtieġ għall-finijiet ta' dawk ir-reati l-oħra."

Non Ezawriment ta' Rimedji Ordinarji - Proviso tal-Artikolu 46(2) tal-Kostituzzjoni ta' Malta u 4(2) tal-Kap 319 tal-Ligijiet ta' Malta.

Illi dwar din l-eccezzjoni, l-Qorti jkollha, min-natura tal-eccezzjoni nfisha, tqisha fuq il-bażi ta' dak li jidher mill-atti *'prima facie'*. Ma jistax ikun mod ieħor, għaliex jekk il-Qorti

kellha tidħol biex tqis il-provi fil-mertu, jkun ifisser li diga' tkun qieset li hija sejra twettaq il-gurisdizzjoni tagħha. Madankollu, mhux eskluż li l-Qorti jkollha tisma' xi provi biex tistħarreg jekk kemm-il darba r-raguni migjuba mill-intimat (per eżempju, dwar l-eżistenza ta' rimedju ordinarju alternativ[1]) hijiex waħda ta' min joqgħod fuqha.

Infatti huwa ammess li dan l-eżercizzju ta' smigħ ta' xi provi huwa rakkomandabbli biex il-Qorti tkun tista' tqis jekk għandhiex teżercita d-diskrezzjoni tagħha[2]. Min-naħa l-oħra, il-fatt li l-Qorti f'dan l-istadju, tgħid li hija sejra twettaq is-setgħat li għandha biex tisma' l-każ ma jfissirx li b'hekk l-ilment tar-rikorrenti huwa wieħed mistħoqq jew li, minn dak li jirriżulta, ma jistax ikun li l-azzjoni tiegħu tirriżulta li kienet, wara kollox, waħda fiergħa jew maħsuba biss biex iddejjaq

Hu pacifiku li l-akkoljiment *o meno* ta' eccezzjoni ibbazata fuq dan il-*proviso* jew addirittura l-applikazzjoni *ex officio* tal-*proviso* hu fid-diskrezzjoni ta' din il-Qorti. Illi l-ghan tal-Qorti ghandu jkun li tfittex li tqieghed lill-persuna li qed issofri ksur ta' dritt fondamentali fis-sewwa b'mod effikaci u bl-inqas dewmien. Fl-ahhar mill-ahhar, il-Qrati ordinarji m'humiex aditi bil-gurisdizzjoni originali f'materja ta' lezjoni ta' drittijiet l-aktar fondamentali imma l-Qrati fil-kompetenza kostituzzjonali taghhom. (Ara s-sentenza ta' din il-Qorti kif diversament presjeduta tat-30 ta' Ġunju 2005, fil-kawża **Tretyak v. Direttur taċ-Ċittadinanza u Expatriate Affairs**[3], li kienet konfermata mill-Qorti Kostituzzjonali fis-16 ta' Jannar 2006; Ara wkoll **Mediterranean Film**

---

[2] Kost. 23.6.2006 fil-kawża fl-ismijiet **"Brian Vella vs L-Avukat Āenerali et"**
[3] Rik. Kost. Nru. 22/05JRM

Studios Ltd v Korporazzjoni ghall-Izvilupp ta' Malta et (Q.K. deciza fil-31 ta' Ottubru 2003; u "**Ryan Briffa v Avukat Generali"** deciza fl-20 ta' Marzu 2014, fejn il-Qorti Kostituzzjonali gabret il-principji applikabbli fil-materja.[4])

Madanakollu l-eżistenza ta' *"rimedju ordinarju"* ma torbotx idejn din il-Qorti milli tkompli tisma' kawża kostituzzjonali mressqa quddiemha. Id-diskrezzjoni li tuża trid tkun waħda prudenti u fl-aħjar interess tal-amministrazzjoni tal-ġustizzja[5]. Normalment, din id-diskrezzjoni tintuża meta r-rikorrent ikun jidher li tassew għandu disponibbli għalih rimedju li, kieku użat kif imiss, jista' jagħtih il-ħarsien tal-jedd li f'kawża bħal din jgħid li qiegħed iġarrab ksur tiegħu[6].

Illi meta jissemma li jkun hemm rimedju ieħor xieraq, irid jintwera li dan ikun rimedju aċċessibbli, xieraq, effettiv u adegwat biex jindirizza l-ksur jew theddid ta' ksur lamentat[7]. M'hemmx għalfejn li, biex jitqies bħala effettiv, ir-rimedju jintwera bħala wieħed li ser jagħti lir-rikorrent suċċess garantit, biżżejjed li jintwera li jkun wieħed li jista' jiġi segwit b'mod prattiku, effettiv u effikaċi[8]. L-eżistenza li tassew ikun (jew kien) hemm rimedju alternattiv xieraq trid tintwera mill-intimat li fuqu jaqa' l-piż tal-prova biex jikkonvinċi lil din il-Qorti biex tagħżel li ma teżerċitax is-setgħat tagħha biex tisma' l-kawża.

---

[4] Ara wkoll **Dr Mario Vella vs Joseph Bannister nomine** moghtija fis-7 ta' Marzu 1994

[5]P.A Kost. VDG 9.2.2000 fil-kawża fl-ismijiet **Victor Bonavia vs L-Awtorita` tal-Ippjanar et** (mhix pubblikata)

[6]Ara, f'dan ir-rigward Kost. 9.10.2001 fil-kawża fl-ismijiet **McKay vs Kummissarju tal-Pulizija et** (Kollez. Vol: LXXXV.i.268); u Kost. 27.2.2003 fil-kawża fl-ismijiet **Sammut vs Awtorita` tal-Ippjanar et** (Kollez. Vol: LXXXVII.i.48)

[7] Ara Kost. 5.4.1991 fil-kawża fl-ismijiet **Vella vs Kummissarju tal-Pulizija et** (Kollez. Vol: LXXV.i.106)

[8] P.A Kost. 9.3.1996 fil-kawża fl-ismijiet **Clifton Borg v Kummissarju tal-Pulizija** (mhix pubblikata)

Applikati dawn il-principji ghall-kaz odjern, l-ewwel osservazzjoni li ghandha tinghata riliev johrog minn ezami tar-rikors promotur, li fuqu hija arginata l-kawza odjerna. Jirrizulta li r-rikorrenti mhumiex qed jittentaw jimpunjaw il-validita' tal-ligi ordinarja, imma qeghdin jikkontestaw il-legalita' tal-agir tal-Pulizija ezekuttiva waqt l-operazzjoni ta' arrest u tat-tfittxija imsemmija. Anzi jinkwadraw l-ilment taghhom b'mod preciz f'dak dispost fl-artikoli 355A1, 355E u 355J tal-Kap 9 tal-Ligijiet ta' Malta u jghidu li l-pulizija agixxew bi ksur ta' dawn id-disposizzjonijiet tal-ligi ordinarja *stante* li damu 36 siegha biex jottemperaw ruhhom *ad letteram* mal-kliem tal-ligi. Fuq dan il-bazi, imbaghad, ikomplu jallegaw li sofrew ksur ta’ jeddijiet ohra garantiti li jmorru ‘il hinn minn kontestazzjoni tal-legalita' ta' arrest jew detenzjoni, billi jifirxu fuq allegat ksur tad-dritt ghall-privatezza, u ghat-tgawdija tal-proprjeta' (riferibbilment ghat-tfittxijiet li saru).

Illi l-intimati in sostenn tal-eccezzjoni taghhom, jargumentaw li dawn huma kwistjonijiet li huma regolati permezz tad-disposizzjonijiet tal-Kodici Kriminali u li bit-thaddim tal-istess il-Qrati ordinarji ghandhom il-poter li jiddisponu minn kwistjonijiet bhal dawn, senjatament, fil-kaz odjern, anke l-Qorti tal-Magistrati (Malta) bhala Qorti Istruttorja. Tant hu hekk, li r-rikorrenti stess uzaw ir-rimedju ordinarju meta kkontestaw l-arrest u t-tfittxija taghhom fil-prezentata quddiem dik il-Qorti.

Ikkonsidrat li jispetta lil eccipjent li jindika r-rimedji ordinarji applikabbli, u f'dan il-kaz, l-intimati indikaw l-artikolu 412B

tal-Kap 9 tal-Ligijiet ta' Malta (talba ghall-helsien mill-arrest maghmula minn persuna arrestata fil-kors ta' proceduri kriminali fejn tigi attakkata il-validita' tal-kontinwazzjoni tad-detenzjoni). L-intervenuti rreferew ghall-artikolu 409A tal-Kap 9 li setghet toffri rimedju lir-rikorrenti qabel ma tressqu b'imputazzjoni quddiem il-Qorti Istruttorja.

Dawn l-artikoli jiddisponu hekk:

"*409A. (1) Kull min jallega li <u>ikun qiegħed jiġi detenut</u> kontra l-liġi taħt l-awtorità tal-Pulizija jew ta' xi awtorità pubblika oħra <u>mhux f'dak li għandu x'jaqsam ma' xi reat li dwaru qiegħed jiġi imputat jew akkużat f'xi qorti</u>, jista' f'kull waqt jagħmel rikors quddiem il-Qorti tal-Maġistrati, li għandu jkollha l-istess setgħat li għandha l-istess qorti bħala qorti istruttorja, fejn jitlob il-ħelsien tiegħu mill-kustodja. Rikors bhal dak għandu jiġi appuntat għas-smigħ bl-urgenza u r-rikors flimkien mad-data tas-smigħ għandhom jiġu notifikati fl-istess jum li jsir ir-rikors sew lir-rikorrent sew lill-Kummissarju tal-Pulizija jew lill-awtorità pubblika li taħt l-awtorità tagħha r-rikorrent ikun qiegħed jallega li qiegħed jiġi detenut kontra l-liġi. Il-Kummissarju tal-Pulizija jew l-awtorità pubblika, skont il-każ, jistgħu jippreżentaw risposta sa mhux aktar tard mill-jum tas-smigħ.*

(3) Jekk il-qorti, wara li tkun semgħet il-provi miġjuba u s-sottomissjonijiet maghmula mir-rikorrent u mill-intimat, jirriżultalha li l-kontinwazzjoni tal-arrest tar-rikorrent ma tkun imsejsa fuq ebda dispożizzjoni ta' dan il-Kodiċi <u>jew ta' xi liġi oħra li tkun tawtorizza l-arrest u d-detenzjoni tar-rikorrent,</u> din għandha tilqa' r-rikors. Jekk ikun xort'oħra l-qorti għandha tiċħad ir-rikors."
(sottolinear ta' din il-Qorti).

"412B. (1) Kull min ikun jinsab taħt arrest għal reat li dwaru jkun qed jiġi imputat jew akkużat quddiem il-Qorti tal-Maġistrati u li, f'kull stadju ieħor minbarra dak li jirreferi għalih l-artikolu 574A, jallega li l-kontinwazzjoni tad-detenzjoni tiegħu ma tkunx skont il-liġi, jista' f'kull waqt jagħmel rikors lill-qorti fejn jitlob il-ħelsien tiegħu mill-arrest. Rikors bhal dak għandu jiġi appuntat għas-smigħ b'urġenza u flimkien mad-data tas-smigħ għandu jiġi notifikat fl-istess jum li jsir lill-Kummissarju tal-Pulizija jew, skont il-każ, lill-Kummissarju tal-Pulizija u lill-Avukat Ġenerali, li jistgħu jippreżentaw risposta għalih sa mhux aktar tard mill-jum tas-smigħ."

L-intimati irreferew ghall-fatt li r-rikorrenti utilizzaw ir-rimedju ordinarju fl-ewwel seduta, izda t-talba giet michuda u l-arrest gie kkonvalidat. Skont l-intimati l-fatt innifsu li l-oggezzjoni tar-rikorrenti ma kellhiex ezitu favoreveli b'ebda mod ma jnaqqas mill-effikacja u effettivita' tal-istess rimedju ordinarju.

Illi l-intervenuti fil-kawza jaghmlu referenza ghall-**artikolu 409A tal-Kap 9 tal-Ligijiet ta' Malta** li hija l-procedura li toffri rimedju effikaci u adegwat ghal-lanjanzi tar-rikorrenti. Jargumentaw li r-rikorrenti setghu, malli gew arrestati, facilment iressqu talba taht din id-disposizzjoni billi kienu biss suspettati, u billi, kif irrizulta mix-xhieda ta' tnejn minnhom, hassew li l-arrest taghhom ma kienx wiehed legali, setghu jressqu rikors ghall-helsien taht dan l-artikolu.

L-intervenuti jaqblu li wara li gew akkuzati bil-qtil ta' Daphne Caruana Galizia, r-rikorrenti kellhom rimedju iehor ordinarju li setghu jinvokaw, skont l-artikolu **412 B tal-Kodici Kriminali**. "*B'hekk anke fl-istadju wara li gew*

akkuzati, ir-rikorrenti kellhom, u fil-verita' ghad ghandhom dan ir-rimedju adegwat ghad-disposizzjoni taghhom, izda ghal darb'ohra, ir-rikorrenti ghazlu li ma juzawx dan ir-rimedju u ppreferew jirrikorru ghal procedura straordinarja."

Ghal dak li jirrigwardaw it-tfittxija, l-intervenuti ssottomettew li r-rikorrenti setghu jikkontestaw il-prezentata tal-oggetti elevati quddiem il-Qorti Istruttorja u jitolbu l-isfilz taghhom, izda ghal darb' ohra ma ghamlu xejn minn dan.

Inoltre l-proceduri ghadhom fi stadju ta' kumpilazzjoni fejn il-Pulizija ghadhom qed iressqu l-provi taghhom. B'dan ma jfissirx li kull prova ser tintuza fl-istadu tal-guri billi wara li tispicca l-kumpilazzjoni u jitqieghdu taht Att ta' Akkuza, id-difiza tista' tqajjem eccezzjoni dwar l-ammissibilita' *o meno* tal-evidenza. Jaghmlu referenza ghad-decizjoni tal-Qorti Ewropea fil-kaz **Carmel Saliba v Malta** (App 24221/13. 29 Novembru 2016), izda dan il-kaz jirrigwarda l-jedd ghas-smigh xieraq, li mhuwiex il-mertu ta' din il-kawza.

L-intervenuti jsostnu ukoll li jekk din il-Qorti taghzel biex tezercita l-gurisdizzjoni taghha tkun qed tusurpa l-gurisdizzjoni tal-Qrati ordinarji (senjatament dawk ta' kompetenza kriminali) kontra l-principju ben maghruf tas-sussidjarjeta' tal-gurisdizzjoni kostituzzjonali. L-intimati, da parti taghhom, jghidu li r-rimedju kostituzzjonali u konvenzjonali huwa wiehed eccezzjonali.

Indubjament il-gurisdizzjoni ta' din il-Qorti, fis-Sede Kostituzzjonali taghha, temani **mill-artikoli 47(2) tal-Kostituzzjoni u mill-artikolu 4(2) tal-Kap.319 tal-Ligijiet**

ta' Malta. Din hija gurisdizzjoni originali vestita f'din il-Qorti biex tisma' u tiddeċiedi kull talba magħmula minn xi persuna li qed tfittex protezzjoni minn, u rimedju ghal, xi lezjoni, attwali jew potenzjali, tal-libertajiet u tad-drittijiet fondamentali mfissra fid-dispozizzjonijiet tal-artikoli 33 sa 45 (magħdudin) tal-Kostituzzjoni, jew ta' xi dritt protett permezz tal-Konvenzjoni Ewropea.

Dan premess, din il-Qorti ma tistax takkolji l-iskematika rigida proposta mill-eccipjenti. Minn ezami akkurata tal-*proviso* premess ma jirrizultax li l-legislatur ried li jistabbilixxi bhala principju assolut fil-ligi kostituzzjonali taghna, li qabel ma persuna tadixxi lil din il-Qorti fil-gurisdizzjoni kostituzzjonali taghha ghandha dejjem u tassativament tezawrixxi r-rimedji kollha disponibbli skont il-ligi ordinarja, inkluzi dawk ir-rimedji li ma jkunux ragonevolment mistennija li jkunu effettivi u accessibbli.

Inoltre kif ribadit ukoll mill-Qorti Kostituzzjonali fil-kawża fl-ismijiet "***Philip Spiteri vs Sammy Meilaq"*** (deċiża fit-8 ta' Marzu 1995):

"*Meta l-oġġett tal-kawża jkun ta' natura komplessa – u jkollu kwistjonijiet li għandhom rimedju f'xi liġi oħra, u oħrajn li ma għandhomx, rimedju ħlief kostituzzjonali – allura għandha tipprevali din l-aħħar azzjoni."* F'din is-sentenza l-Qorti osservat li jkun sewwa li mal-kelma komplessa jiżdied il-kliem "jew inkella imħallta".

Dan il-hsieb gie rifless minn din il-Qorti kif diversament presjeduta, fis-Sede Kostituzzjonali taghha, fis-sentenza

deciza fid-29 ta' Ottubru 1993 fl-ismijiet "**Martin Gaffarena vs Kummissarju tal-Pulizija *et*"** sabet hekk: "*Maghmula dawn l-osservazzjonijiet, il-Qorti ser tidhol fil-meritu ta' l-eccezzjoni, u tibda biex tghid, kif persistentement minnha dikjarat u sostnut, illi, bhala regola, meta si tratta ta' kawza ta' din ix-xorta, il-Qorti ghandha tiddirigi ruhha lejn ir-rifjut tal-ezercizzju tas-setghat taghha taht l-artikolu 46 tal-Kostituzzjoni ta' Malta, mhux biss meta ma jistax isir mod iehor ghaliex ir-rimedju jkun essenzjalment residenti quddiem Qorti ohra, imma anke, per ezempju, meta l-indagini gudizzjarja u r-rimedju ghall-ilment ikunu sostanzjalment duplikati fiz-zewg mezzi miftuha ghal min ikun qieghed iressaq l-ilment. Meta l-aspetti ta' l-indagini ikunu ta' natura prevalentament kostituzzjonali, bir-rimedji propriji pedissekwi, ix-xejra ghandha tmur lejn l-ezercizzju tas-setghat li l-Kostituzzjoni ta' Malta, fl-Artikolu 46 (2), taghti lill-Qorti Civili Prim' Awla*"

Illi fil-kaz odjern, ir-rikorrenti qed jilmentaw li sofrew lezjoni tal-artikoli 5(1) u (2) tal-Konvenzjoni (dritt ghal-liberta' u ghas-sigurta' tal-persuna); tal-artikolu 38 tal-Kostituzzjoni u tal-artikolu 8 tal-Konvenzjoni (dritt ghar-rispett tal-hajja privata tieghu u tal-familja, ta' daru u tal-korrispondenza tieghu); u tal-artikolu 37 tal-Kostituzzjoni u tal-ewwel Artikolu tal-Ewwel Protokoll tal-Konvenzjoni (id-dritt ghat-tgawdija pacifika tal-possedimenti). Huwa minnu li l-ilmenti tar-rikorrenti kollha jippernjaw fuq il-legalita' tal-arrest u tat-tfittxija, izda 'legalita' ghandha tifsira awtonoma fil-qafas tal-protezzjoni tad-drittijiet konvenzjonali, fejn ir-restrizzjoni ghad-dritt sancit bl-artikolu 8 tal-Konvenzjoni ghandu jkun

wiehed "*according to law*", ghall-ghan legittimu u fejn l-indhil jkun proporzjonat ghall-ghan immirat.

Ghal dak li jirrigwarda l-artikolu 5 tal-Konvenzjoni Ewropea, skont l-awturi **Harris, O'Boyle & Warwick**[9] *"The overarching principles (of art. 5) can be summarised as follows:*

(i) The detention has a basis, and is in conformity with the applicable domestic law; and
(ii) domestic law satisfies Convention standards as to the 'quality of the law' (it is sufficiently ascertainable and certain); and
(iii) the application of that domestic law is in conformity with the general principles of the Convention: the detention must properly be for one of the grounds covered by Article 5(1)(a)-(f) as interpreted by the Court[10] *and the individual must be protected from arbitrariness."*

Illi l-intimati jsostnu li r-rimedju provvdut bl-Artikolu 412B tal-Kap 9 huwa rimedju effettiv billi jipprospetta l-possibilita' li tigi attakkata l-validita' tal-arrest. Il-legalita' kemm tal-arrest kif ukoll tat-tfittxija tista' tigi kkontestata quddiem il-Qrati ordinarji li huma idonei biex ir-rikorrenti jilhqu l-ghan taghhom, kif fil-fatt gja ghamlu permezz tat-talba li ressqu mal-prezentata.

B'zieda ma' dan, l-intervenuti ssottomettew li r-rikorrenti ghandhom a disposizzjoni taghhom rimedju biex jitolbu l-

---

[9] *Law of the European Convention on Human Rights* (3rd Ed. pp 301)
[10] Referenza ghall-Qorti Ewropea

isfilz tal-oggetti elevati jekk, kif qed jghidu, inkisru d-disposizzjonijiet tal-ligi, izda ghal darb'ohra, ghazlu li ma jaghmlu xejn minn dan. Jirrilevaw li l-proceduri ghadhom fi stadju ta' kumpilazzjoni u f'kaz li jitressqu taht l-Att ta' Akkuza, r-rikorrenti jkollhom l-opportunita' li jressqu d-difiza taghhom fejn anke jistghu jitolbu l-isfilz tal-oggetti elevati.

Illi bi twegiba ghas-sottomissjonijiet tal-intimati u tal-intervenuti, r-rikorrenti jibdew biex jghidu li l-artikolu 409A tal-Kap 9 m'ghadux iktar disponibbli ghar-rikorrenti billi japplika ghal dak li jigi detenut *"mhux f'dak li għandu x'jaqsam ma' reat li dwaru qiegħed jiġi imputat jew akkużat f'xi qorti."* Hawnhekk il-Qorti taqbel mat-tezi tar-rikorrenti.

Riferibbilment ghall-artikolu 412B tal-Kap 9, ir-rikorrenti jirreferu ghas-sentenza tal-Qorti Ewropea dwar id-Drittijiet tal-Bniedem nhar it-23 ta' Lulju, 2013 fl-ismijiet **Mikalauskas v. Malta** fejn ġie ritenut dan illi:

"*95. As to the Government's claim that another remedy available to the applicant was afforded by Article 412B of the Criminal Code read in conjunction with Article 525(2A), there seems to be no doubt that this remedy was applicable and available to the applicant, who was a person "charged or accused before the Court of Magistrates". ..... However, even accepting that this remedy was separate and distinct from bail applications, it remains to be determined whether the scope of the remedy was such as to satisfy the requirements of Article 5 § 4, for only in that case could this course of action be a potentially*

effective remedy capable of satisfying the said requirements.

96. The Court notes that the relevant provision referred to applications for release from custody where it was claimed that continued detention was "not in accordance with the law". Reiterating that "lawfulness" of detention must be examined not only in the light of the requirements of domestic law, but also of the Convention, the Court reiterates that for the remedy invoked to be considered effective, it is crucial that the scope of the examination it provides covers also Convention compatibility. The Court observes that under Article 409A, cited by the Government as an available remedy (but which the Court found to be inapplicable to the applicant's case), the relevant courts entrusted with hearing applications under that Article had previously held that they were not competent to look into other circumstances which could render a person's detention unlawful, such as an incompatibility with the rights guaranteed by the Constitution or the Convention when there was a clear law authorising continued detention (see Louled Massoud, cited above, § 43). It follows that the Court cannot ignore that the same interpretation may also have been adopted by the Court of Magistrates in relation to applications under Article 412B. Bearing in mind that the Court must assess the effectiveness of remedies not only in theory but also in practice (see Zunic v. Slovenia, (dec.) no. 24342/04, 18 October 2007), in the absence of any submissions in this regard by the Government, or any examples of the courts' interpretation and use of this provision to contradict the applicant's claim as to the limited scope of this remedy, the Court cannot, for the

purposes of the present case, consider it a suitable course by which the lawfulness of the applicant's detention could be determined in the light of the Convention."

Fid-dawl ta' din il-gurisprudenza r-rikorrenti jissottomettu li l-artikolu 412B tal-Kap. 9 tal-Liġijiet ta' Malta ma joffrix rimedju ordinarju effettiv għaliex ma jista' jsir l-ebda eżami fid-dawl tal-Konvenzjoni u, illi, fl-aħħar mill-aħħar hija dina l-Onorabbli Qorti biss illi tista' tagħmel tali eżami.

Illi fil-kaz fid-29 ta' Novembru, 2018 fl-ismijiet **James Jeremy Farrugia v. Avukat Ġenerali,** din il-Qorti irriteniet:

"Illi l-legalita' tad-detenzjoni hija ezaminata skont il-kriterji stabbiliti fl-artikolu 5(1) tal-Konvenzjoni. Dan ifisser li:

*'The requirement of lawfulness is not satisfied merely by compliance with the relevant domestic law; domestic law must itself be in conformity with the Convention, including the general principles expressed or implied in it" (Plesó v. Hungary, § 59). Ukoll 'The general principles implied by the Convention to which the Article 5 § 1 case-law refers are the principle of the rule of law and, connected to the latter, that of legal certainty, the principle of proportionality and the principle of protection against arbitrariness which is, moreover, the very aim of Article 5." (**Simons v. Belgium** (dec.) § 32). "*

Ikkonsidrat li t-talbiet odjerni jirrigwardaw allegat ksur ta' diversi jeddijiet sanciti mill-Kostituzzjoni u mill-Konvenzjoni. L-artikolu 412B tal-Kap 9 jindirizza lment wiehed biss

minnhom, dak prospettat skont l-artikolu 5 (1) u (2) tal-Konvenzjoni izda certament ma joffrix rimedju ghall-jeddijiet l-ohra li taghhom ir-rikorrenti qed jitolbu protezzjoni. Huwa minnu li r-rikors promotur huwa premess fuq l-agir tal-Kummissarju tal-Pulizija fl-ezekuzzjoni tal-arrest u tat-tfittxija. Artikolat f'dawn it-termini semplici, l-intimati u l-intervenuti jistghu ikollhom ragun biex jistriehu fuq l-artikolu 412B tal-Kap 9 u fuq dak sottomess fir-rigward tat-talbiet ghall-isfilz ta' oggetti abbuzivament elevati.

Izda l-legalita', kif espress *ante,* m'ghandhiex tifsira biss domestika, imma wkoll konvenzjonali. Inoltre huwa manifest li r-rikors promotur imur ‘il hinn minn talba dwar il-legalita' tal-arrest u anke tat-tfittxija, u jirrikjedi investigazzjoni ta' jekk il-privatezza tad-dar, jew id-dritt ghall-proprjeta', fis-sens konvenzjonali u kostituzzjonali, gewx lesi minnhabba l-agir tal-pulizija. F'dan l-istadju preliminari u *prima facie,* din il-Qorti taqbel li l-Qrati ta' gurisdizzjoni ordinarja fil-kompetenza kriminali taghhom, ma jistghux joffru rimedju effettiv ghal dak li qed jitolbu r-rikorrenti b'din il-kawza.

III. KONKLUZJONI.

Illi ghalhekk ghal dawn il-motivi, din il-Qorti, **taqta’ u tiddeciedi**, billi tichad it-tielet eccezzjoni tal-intimati u tordna l-prosegwiment tal-kawza.

14 ta’ Frar 2019.

L-ispejjez jigu determinati mas-sentenza finali.

Moqrija.

Onor. Imhallef Lorraine Schembri Orland
LL.D., M.Jur.(Eur.Law), Dip.Trib.Eccles.Melit.
14 ta' Frar 2019

Josette Demicoli
Deputat Registratur
14 ta' Frar 2019